

BESEDA UREDNIKA

Letos revija prvič izhaja v obliki dveh samostojnih številok in ne kot do zdaj običajna dvojna številka. Razloga za to sta dva. V jubilejnem letu reformacije želimo poleg običajno urejene številke – ki je zdaj pred vami – izdati tudi posebno in drugače urejeno jubilejno številko, ki bi se oprla na raziskave, razprave in premisleke ob obletnici v slovenskem (in širšem) prostoru oziroma sama prispevala k njim. Drugi razlog je ta, da je revija, potem ko je poleg Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar dobila kot soizdajatelja še znanstveno ustanovo, Univerzo na Primorskem, izpolnila tudi formalne pogoje za uvrstitev v seznam znanstvenih revij Agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije in prvič pridobila skromen prispevek agencije k stroškom tiskanja in urejanja.

Petstoletnici reformacije so bile v prvem polletju leta 2017 posvečene številne prireditve, v katerih so se angažirale različne cerkvene, znanstvene in kulturne ustanove. Naj spomnim samo na nekatere. Ljubljana z Rašico in Puconci so bili vključeni v projekt »Evropska reformacijska pot«. Skupnost evangeličanskih cerkva v Evropi (GEKE) je tudi Ljubljani podelila naslov »Evropskega mesta reformacije«. Ljubljana in Primož Trubar sta bila vključena v reprezentativno publikacijo *Europa reformata* (EVA, Leipzig 2016), v kateri je predstavljeno 48 evropskih mest in z njimi povezanih reformatorjev. NUK je v sodelovanju z Univerzo na Primorskem pripravila razstavo redkih reformacijskih tiskov z naslovom »Beseda Božja ostane na veke«. S posredovanjem Goethejevega inštituta je za Berlinom in Heidelbergom tudi Ljubljana (na ljubljanskem gradu) gostila razstavo »Raz-stavljena usta: z Luthrom v svet besed«. Ob obeh razstavah sta izšla tudi obsežna in kvalitetna kataloga. Ob razstavah in posebej je bilo več

okroglih miz in predavanj. Goethejev inštitut in ZRC SAZU sta pripravila okroglo mizo »500 let reformacije: Slovenija in Evropa zdaj«. Ustanova Ljubljanski grad je omenjeni nemški razstavi pridružila še pregledno razstavo »Luther in slovenski protestanti: v pomladi slovenskega jezika« in obe pospremila s ciklusom predavanj o poteh in dilemah (slovenske) tiskane knjige od reformacijskega do sedanjega časa. Okrogli mizi sta v okviru svojih programov posvetila reformaciji tudi Forum 21 in Forum za dialog med vero in kulturo. Prav je, da tudi na tem mestu zabeležimo, da je bila v okviru praznovanja reformacije v Schwäbisch Hallu v sodelovanju tamkajšnjega mestnega muzeja, Slovenskega znanstvenega inštituta z Dunaja ter s podporo Slovenskega protestantskega društva Primož Trubar postavljena spominska plošča na mestu, kjer naj bi bili po novejših raziskavah natisnjeni prvi slovenski knjigi, Trubarjev *Katekizem* in *Abecednik*. Cankarjeva založba je izdala prevod najnovejše Luthrove biografije tübinškega teologa Volkerja Leppina. Bile so še druge prireditve, a naj bo dovolj za predstavo o širini in raznovrstnosti dogajanja ob obeleževanju 500-letnice, v katerega se vključujeta tudi letošnji številki revije.

Pričujoča številka s svojo običajno ureditvijo izpričuje kontinuiteto rednega – in ne le jubilejnega – interdisciplinarnega obravnavanja reformacije in protestantizma v zgodovini in sodobnosti. Rubrika **Razprave, študije** objavlja tri prispevke. Dva od njih z naslovom in vsebino odgovarjata na vprašanje, ki ga je v naslovu svojega (v številki 21-22/2015 objavljenega) prispevka zastavil ugledni švicarski zgodovinar reformacije Emidio Campi: »Ali je bila reformacija nemški dogodek 16. stoletja?«. Jonatan Vinkler v prvem delu načrtovane trilogije o čeških bratih tudi z Luthrovimi besedami (»vsi smo bili husiti, le vedeli nismo«) spomni na češke predhodnike nemških reformatorjev. Tomaž Jurca prikaže italijanske vzporednice in nasledke »zla, ki pride s severa« (kot je naslovil svoj roman o škofu Vergeriju Fulvio Tomizza), in ki je prav z italijanskim posredovanjem prek Trsta in škofa Bonoma odločilno doseglo tudi mladedga Trubarja. Avtor s tem prispevkom nadaljuje in dopolnjuje dosedanje obravnavanje italijanske reformacije v naši reviji, ki se je sicer začelo prav s člankom o Bonomu in Trubarju, uglednega tržaškega zgodovinarja Silvana Cavazze (v številki 5-6/2007). En prispevek sodi v sodobno protestantsko teologijo. Gorazd Andrejč, ki je nedavno v Angliji, kjer

dela, izdal knjigo *Wittgenstein and Interreligious Disagreement* (Palgrave Macmillan, 2016), osvetljuje obravnavo »judovskega vprašanja« pri dveh vidnih in vplivnih protestantskih teologih 19. in 20. stoletja, Friedrichu Schleiermacherju in Paulu Tillichu.

Rubrika **Študijski večeri** prinaša štiri predavanja s študijskih večerov Slovenskega protestantskega društva v Trubarjevi hiši literature, pripravljena za objavo v reviji. Božidar Debenjak dokumentirano prikazuje Luthrovo kritiko obresti, dobičkarstva in bogatenja – poglede, mimo katerih ni mogoče, ne le zaradi 500-letnice reformacije, ampak predvsem zaradi njihove izzivalnosti v sodobnih razmerah. Ne naključno srečamo podobne kritične poglede pri papežu Frančišku. Peter Kovačič polemično predstavi sprejemanje, a tudi nasprotovanje, ki ga je papež s svojimi presojami in reformatorskimi spodbudami deležen v različnih katoliških okoljih. Marko Kerševan ob prikazu sestavin vsakoletnih božično-novoletnih praznikov izpostavlja eno od temeljnih dilem krščanstva v odnosu do »tega sveta«. Jedrt Vodopivec Tomažič omogoča tudi bralcem revije vpogled v zahtevno delo pri materialnem ohranjanju in obnavljanju književne dediščine reformacije, v konkretnem primeru Dalmatinove Biblije. Mihael Glavan je s svojim predavanjem dal zasluženi *hommage* uglednemu Trubarjevemu ljubljanskemu sodelavcu Paulu Wienerju.

Bilo je povedano za spremembo ponatiskuje izbor iz tistega, kar je bilo o(b) Trubarju povedano v verzih – v tistih, ki jih je ob Trubarjevi smrti v latinščini leta 1588 napisal Matija Trost (o njem piše Kristina Klemenčič v številki 11-12/2010) in v verzih treh slovenskih pesnikov stoletja kasneje: Srečka Kosovela, Alojza Gradnika in Gorazda Kocijančiča.

Razgledi, vpogledi objavljajo predavanje, ki ga je imel v Ljubljani in Mariboru direktor Inštituta za ekumenske študije iz Strasbourga Theodor Dieter ob dokumentu *Od konflikta do skupnosti*, ki ga je pripravila mešana luteransko-rimskokatoliška komisija za edinost. Profesor Dieter je bil eden od luteranskih predstavnikov v tej komisiji. Dokument je očrtal okvire skupnega luteransko-katoliškega obeleževanja reformacije v letu 2017, tudi papeževe udeležbe na slovesnem luteranskem bogoslužju ob 500-letnici v Lundu na Švedskem. Dieterjevemu predavanju smo v tej rubriki pridružili tudi informacijo o predavanju, ki ga je o isti temi imel častni škof slovenske evangeličanske cerkve Geza Erniša na študijskih večerih.

Razgledi, vpogledi objavljajo tudi vpogled v življenje in delo Paula Wienerja, kot ga je v predavanju na Rašici oktobra 2016 predstavil zašlužni romunski/sedmograški raziskovalec njegovega dela, Hermann Pitters. Paulu Wienerju, uglednemu in vplivnemu ljubljanskemu kanoniku, Trubarjevemu starejšemu sodelavcu, je posvečeno več prispevkov v tej številki. Slovensko protestantsko društvo je leta 2009 počastilo njegov spomin s ploščo v Sibiu na Sedmograškem, kjer je leta 1554 umrl kot njihov prvi evangeličanski škof. Evangeličanska cerkev sedmograških Nemcev v Romuniji pa je oktobra 2016 začela svoje praznovanje 500-letnice z obiskom Trubarjeve Rašice in skupno proslavo s slovenskimi evangeličani v počastitev obeh evropskih reformatorjev.

Lahko rečemo, da rubrika izpostavlja dve središčni temi tokratne številke, ki sta posebej povezani z obeleževanjem obletnice reformacije: zgodovinsko, s počastitvijo spomina do zdaj premalo poznanega kranjskega reformatorja Paula Wienerja, in sodobno, s prikazom prizadevanja za medsebojno razumevanje med dvema akterjema in dedičema reformacije, luteransko in rimskokatoliško cerkvijo.

Prevod prinaša izbrano poglavje iz obsežnega pisnega zagovora Paula Wienerja leta 1548 pred obtožbami za herezijo. Besedilo (prepisa) zagovora je bilo prvič natisnjeno šele leta 2017 – v posodobljeni nemščini – v Hermannstadtu/Sibiu, na osnovi originalnega dokumenta, ohranjenega v knjižnici v Hamburgu. Za tisk ga je pripravil profesor Hermann Pitters. Za slovenski prevod smo izbrali poglavje o češčanju svetnikov; to je zaradi razširjenosti med Slovenci zaposlovalo tudi Trubarja – in za njim na primer Antona Slomška, ki je v svojem času zapisal: »Kako slaboumno, krivoverno veliko kristjanov ravna! Mariji in svetnikom se vsak dan priporočajo, Boga, Odrešenika in Zveličarja Jezusa Kristusa pa pozabijo.« Zahtevno besedilo je prevedel Marko Bratina.

Kronika objavlja govor častnega škofa Geze Erniše na osrednji proslavi dneva reformacije leta 2016 v Murski Soboti, ki jo je pripravilo Slovensko protestantsko društvo Primož Trubar in nagovor urednika razstave »Božja beseda ostane na veke« Jonatana Vinklerja ob njeni otvoritvi v Narodni in univerzitetni knjižnici.

Marko Kerševan